

Posudek bakalářské práce

Michaela Žertová

Kultura McDonald's

Fakulta humanitních studií University Karlovy v Praze

studium humanitní vzdělanosti, 2013

Úvod

Téma mcdonaldizace, resp. „Kultury McDonald's“, už od roku 1983 (esej), 1993 (kniha; obojí autorka práce Michaela Žertová *uvádí*), od roku 1998, kdy autor popisu restaurací McDonald's George Ritzer své práce definitivně zobecňuje v teorii¹ a kdy také vzniká asi nejznámější oponentura² (tyto dvě knihy již Žertová *neuvádí*), je stále přitažlivé, byť již nikoli nové. To, že se autorka rozhodla diskutovat problematiku zevnitř, z pozice zúčastněného pozorovatele (zaměstnance) i odposlechem dialogů hostů s jinými zaměstnanci, je tedy hodno pochvaly, zejména když čtenář získá lehce popperovský příslib „Mým cílem je ukázat, že ne všechno, co se o této společnosti povídá, je pravda, popřípadě potvrdit to, co pravdou je.“ (str. 2)

1. Obsahová stránka

Po slibném informativním úvodu (1,5 str.), jenž představuje McDonald's historicky a jako kulturu s relevantním využitím definice Clifforda Geertze, následuje třináct svěžích stránek popisujících restaurace a jejich provoz podrobně až po slovník. Dobře nastartovaný čtenář očekává výklad mcdonaldizace slíbený obsahem na dalších 18 stranách, je však poněkud zklamán. Samozřejmě plně relevantní je výklad instrumentální racionality Maxe Webera, resp. teorie racionalizace, s jejími čtyřmi podstatnými znaky (efektivita, vypočitatelnost, predikabilita, kontrola). Důležitý kontext představuje jistě i moderní taylorismus, nicméně charakterizovat jej jako „vědecký management“ je poněkud nepřesné: Taylor byl přece jen spíše intuitivní empirik; nadto se údaje na str. 22 vynoří bez odkazu na zdroj jako nezpochybnitelná danost. Podobných přinejmenším diskutabilních apodiktických tvrzení obsahuje práce mnoho (za všechny např. charakteristika světové společnosti a role Spojených států v ní na str. 17: „Spojené státy dosáhly svého: svět začal být ovládán jedním národem. Svět šel stále vpřed spolu s americkými výrobky a americkou kulturou. Co se za oceánem objevilo, to se muselo objevit i jinde.“) Tím však diskuse až na marginální zmínky (Bourdieu) končí. Ze zdrojů by se nabízel jistě Allan Schnaiberg, v českém prostředí Petrusek, Keller – Čihák nebo alespoň Cílek (všichni se Ritzerem zabývali) atd. Hlavní nedostatek však spočívá v tom, že autorka končí u výkladu, jak se Weberovy principy projevují u McDonald's (pravda, u výkladu názorného a přesvědčivého) a takřka nevysvětluje, jak se mcdonaldizace jako princip („Thesis“) projevuje ve společnosti, ač jde o text samotného Ritzera (viz výše). Zůstává tedy u známého tvrzení, že přílišná racionalizace ústí v iracionalitu a dehumanizaci (v restauraci – u Žertové již ne ve společnosti).

---

¹ Ritzer, G. 1998. *The McDonaldization Thesis: Explorations and Extensions*. London: Sage.

² Alfino, M.; Caputo, J. S.; Wynyard, R. (eds.). 1998. *McDonaldization Revisited: Critical Essays on Consumer Culture*. New York: Praeger.

Poměrně detailní a pečlivý popis metod a jejich aplikace zahajuje empirickou část práce. Proč „Analytická část“ není analýzou, ale dokladováním tezí, popíšu v závěrečném hodnocení, kde se budu věnovat i stručnému závěru bakalářské práce.

2. Práce s literaturou

Uvažovat byt' o relativní úplnosti literatury by pochopitelně při daném tématu nedávalo smysl. Absenci některých autorů a titulů jsem již zmínil na dvou místech výše. Nemohu se však vyhnout ani dalším podezřením: popisná první kapitola je pravděpodobně celá (vedle vlastní faktické, tedy „neliterární“ zkušenosti) jen převyprávěním (pravda, čtivým) „příručky McDonald's pro manažery společnosti“ (poznámka pod čarou na str. 4), jež však není uvedena v seznamu literatury. Malý počet i rozsah cizojazyčných titulů může (ač nemusí) být zaviněn obtížemi autorky s četbou anglického textu. Malý počet titulů obecně je pak uměle navýšen těmi, jež nemají k tématu vztah (a asi také v textu nejsou použity).

Práce s literaturou tedy není příliš kvalifikovaná, diplomantka nepozorně (nebo spíš a la teze) čte, nedůsledně interpretuje i cituje, odkazy na literaturu uvádí nejednotně a poněkud zastarale pod čarou (byt' stále zhruba dle normy).

3. Formální stránka

Celkem 55 stran hustě tištěného vlastního textu naplňuje požadavek na rozsah bakalářských prací. Některé náležitosti chybějí (anotace, abstrakt, klíčová slova, seznam zkratk; podle mne i projekt práce, který však zřejmě u bakalářských prací není jejich povinnou součástí). K typografii nemám vážnější výhrady (velké nemalebné „prapory“, poněkud rozmařilé a nejednotné mezery mezi kapitolami, občasná „parchanti“). Náležité je zvýraznění dialogů kurzívou.

Bohužel je text zatížen celkem obvyklým množstvím pravopisných chyb a překlepů, místy stylistických chyb (při nedostatku času i místa opravdu jen příklady namátkou: Česká Republika opakovaně s velkým „R“, nesprávné kvantitativy (tykaní – naopak kontrolování (str. 20), chybné koncovky („papírové bloku „ [str. 39])).

Čtivý sloh první, popisné, části může být inspirován předlohou, dále se autorka snaží o větší odbornost, ne vždy úspěšně („spousty“).

4. Celkové hodnocení

O jisté disparátnosti textu jsem se zmínil opakovaně. Atypicky musím pochválit úvod a instruktivní první část, díky níž jsem se cítil alespoň jako „crew – elév“. Zásadní námitky mám proti analytické části a závěru práce.

Autorka v restauraci pracuje, zjevně má svou práci ráda a dokonce se s ní svým způsobem ztotožňuje. Její „badatelský kryt“ je tím „prolomen“, jak by řekl Jan Vodňanský. Vůbec však není chybou, že Žertová McDonald hájí („přiznanost“ je čestná a sympatická); chybou je, že jej občas hájí bez důkazu nebo (řídce) námitky oponentů interpretuje svévolně a zejména: obhajoba prostřednictvím analytické části je metodologicky pochybená. „U každé kapitoly se zaměřím na vybrané příklady mého pozorování, které dle mého názoru nejvíce ukáží to, o co v dané kapitole půjde,“ píše Žertová bezelstně (str. 42) a také tak koná: k dokladování čtyř Weberových tezí volí (reálné, ale „modelové“) empirické situace, které podle jejího názoru nejlépe odpovídají teoretické charakteristice. Vzniká problém: jak ví, které situace jsou modelové? v jakém smyslu jsou modelové? jak to dokáže? atd. (viz str. 40). Výsledkem je pohyb v kruhu (takřka frostovský); empirická část nemá charakter výzkumu, ale podobu ilustrace.

Nedostatek sebereflexe, resp. reflexe je však pro práci příznačný. „McDonald's je součástí americké kultury,“ (zvýraznil IR) tvrdí autorka přesvědčivě již na straně 1–2 *ihned poté, co pojem kultury relevantně* (Clifford Geertz) *zadefinuje* (přestože definic kultury je samozřejmě na výběr nadbytek). Dobře, diskutujme to. Nicméně na straně 21 si dá záležet, aby odlišila pojmy kultura, civilizace (a náboženství) s citací Jana Sokola („V knize jsou odlišovány tři pojmy, a to náboženství, kultura a civilizace.“) a bez důkazu na téže straně praví: „McDonald's patří do této vrstvy civilizace.“ (zvýraznil IR) Tož jak? Kultura – nebo civilizace?

Konečně Závěr se vlastně netýká vlastních empirických zjištění (vzhledem k výše uvedenému ani příliš) nemůže; spíše jen opakuje to (a navíc to pozitivní), co autorka již uvedla v teoretické části.

Kdo se bojí, nesmí do lesa – proto je přece jen třeba pochválit autorku za odvahu k náročnému zúčastněnému pozorování (není chybou, že selektivní kódování [pozorování? neplete se?] vypustila předem se zdůvodněním, že nebude budovat teorii a interpretaci během výzkumu měnila), je spíš škoda, že se při výzkumu víc nenaučila. Ze všech uvedených důvodů a pro řadu výtek tedy sice rozhodně **doporučuji bakalářskou práci Michaely Žertové k obhajobě, ale navrhuji hodnocení dobře**, v nejlepším případě **velmi dobře**, pokud by výkon u obhajoby byl výborný.

Strašnice 23. září 2013

PhDr. Ivan Rynda